

ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА

УДК

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2021.4.20>**Каранфілова Олена Володимирівна**

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, політології, психології та права
Одеської державної академії будівництва та архітектури
вул. Дідріхсона, 4, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-5823-7006

Красюк Ірина Андріївна

старший викладач кафедри філософії, політології, психології та права
Одеської державної академії будівництва та архітектури
вул. Дідріхсона, 4, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-3348-1675

ЕСТЕТИКА МІСТОБУДУВАННЯ У ФІЛОСОФСЬКОМУ ОСМИСЛЕННІ

У статті розглядаються проблеми філософського освоєння дійсності в естетиці містобудування, яке досліджене з позиції теорії і практики планування і забудови міст. Основним завданням містобудування є створення певного матеріального середовища, в якому потреби людей мають задовольнятися найкращим чином.

У ХХІ столітті наука про містобудування перетворилася на окрему область знань, яка має не лише технічний, а й гуманітарний аспекти. Філософія тут є тим інтеграційним мостом, який поєднує теорію з практикою. Нині зрозуміло, що основне завдання містобудування полягає у створенні певного матеріального середовища, в якому потреби людей мають найкращим чином задовольнятися через реалізацію містобудівної політики, що полягає в розробці державних стандартів, норм та правил, пов'язаних із плануванням, забудовою та іншим використанням території.

Містобудування як теорія і практика планування та забудови міст охоплює складний комплекс соціально-економічних, екологічних, естетичних аспектів життя людини. У сучасних умовах міське середовище характеризується швидкими тимчасовими змінами простору, оскільки дедалі більше мешканців прагнуть перейти у сферу налагодженого промислового виробництва, освіти та послуг.

Проблема взаємодії духовних цінностей, що формує міське середовище, нині стає актуальною. Потрібен міський розвиток, який може вписуватися в контекст людського фактору, тобто в соціально-психологічні, візуальні, поведінкові аспекти сприйняття просторових об'єктів. Вони мають бути впізнаваними, прийнятими як «наші», відповідати духу часу, естетично багатими, щоб людина могла пишатися своїм домом, краєм, містом. Сучасна архітектура потребує нових підходів до розвитку міст.

Сучасний етап характеризується не стільки територіальним зростанням міст і збільшенням маси забудови, скільки насиченням соціальної, виробничої, транспортної, інженерно-технічної інфраструктури, що постійно вдосконалюється. Розвивається особливий вид простору, доступний для людини, – віртуальний, який включає інформаційне поле, культурні цінності та історичну пам'ять. Цільовими орієнтирами сучасного містобудування є гуманна та екологічна ідеологія, що використовує технологічні інновації, нові форми територіально-просторової організації.

Ключові слова: містобудування, архітектура, естетичний смак.

Як відомо, містобудування є теорією та практикою планування та забудови міст, областю архітектури та будівництва, комплексно вирішуючи функціонально-практичні та естетичні задачі. Цілі сучасного містобудування – створення комфортних умов для проживання населення, функціонування об'єктів виробництва, науки, культури, комунального господарства, а також формування та збереження екологічності та естетичності міського середовища.

Місто являє собою не лише архітектурний ансамбль, але й насамперед складну, просторову систему, параметри якої постійно змінюються. Традиційно містобудування розглядається як елемент архітектурної діяльності. На спосіб і зміст містобудування нині впливають форми та особливості урбанізації, зростання міст та агломерацій, властивості їх розвитку як складних динамічних систем, основи правового регулювання нерухомості, задачі та спосіб управління міським розвитком.

У ХХІ столітті містобудування перетворилось на окрему галузь знань, що має не тільки технічний, але і гуманітарний аспект. Філософія тут є тим інтеграційним мостом, який об'єднує теорію з практикою. Нині зрозуміло, що «основним завданням містобудування є створення певного матеріального середовища, в якому потреби людей мають задовольнятися найкращим чином шляхом проведення містобудівної політики, яка полягає в розробці державних стандартів, норм и правил, пов'язаних із плануванням, забудовою та використанням території, в підготовці та впровадженні містобудівної документації та інвестиційних програм розвитку населених пунктів, а також у створенні системи моніторингу та контролю за дотриманням містобудівного законодавства та документації» [1, с. 1].

Містобудування як теорія і практика планування і забудови міст охоплює складний комплекс суспільно-економічних, екологічних, естетичних сторін буття людини. У сучасних умовах міське середовище характеризується швидкими тимчасовими змінами простору, бо дедалі більше мешканців прагнуть перейти у сферу налагодженого промислового виробництва, освіти, обслуговування. Значимість міст і пов'язаних із ними форм життєдіяльності постійно зростає. Темпи зростання міського населення вдвічі перевищують темпи зростання загальної чисельності земель на планеті. Фундаментальним визначенням міської реальності стають філософські категорії руху, простору, часу, на основі яких мають вироблятися матеріальні, соціальні та духовні, в т.ч. архітектурні, цінності містобудівної культури.

Дослідники давно зазначають, що «міста пройшли довгий шлях становлення, розвитку і перетворення, що призвело до різноманіття їх типів. За своєю природою вони багатофункціональні, водночас виділяють промислові, агропромислові, курортні та ін.; за чисельністю – малі, середньої величини, великі, найбільші» [2, с. 5].

За темпами зростання виділяють міста, що швидко, помірно, повільно зростають, а також міста, що втрачають населення. Їх можна поділити на зручно і незручно розташовані. Багато малих міст, які опинилися в місцях перетину побудованих у ХХ ст. залізничних і автомобільних магістралей міжнародного значення, стали великими і продовжують розвиватися. І, навпаки, колись важливі адміністративні та торгові центри, які опинилися на периферії нових адміністративних утворень, подалі від головних транспортних магістралей, втратили свій колишній статус і населення.

Міська забудова створює особливий соціальний простір, який сприяє активності людей, що впливає на духовний світ особистості, пробуджуючи творчі інтенції людини. Філософія тут покликана осмислити стиль життя, втілений у чуттєво-художніх формах містобудування. Просторово-часові відносини, представлені в предметному середовищі, потребують поглибленого теоретичного підходу й узагальнення.

Простір і час філософія визначає як загальні форми буття матерії, буття всіх процесів і явищ. Буття не можливе без постійного руху і зміни. Зміна – невід'ємна властивість всієї природи. За Аристотелем, рух треба вважати здійсненням насправді можливого, оскільки ця можливість є ентелехією, здійсненням існуючого в потенції. Архітектура як саме філософічне втілення містобудування в принципах стійкості, статичності, тектоніки, відображенні конструкцій у художньому образі включає елементи руху як концепції історичного часу.

У сучасній філософії поняття простору характеризує протяжність об'єктів, їхні власні і взаємні кордони, місце одного об'єкта серед інших. Час розуміється як тривалість, швидкість, ритм, послідовність явищ.

В античності простір і час пов'язували через сумірність. Звернена до людини, її матеріальних потреб і естетичного смаку, практика містобудування античності передбачала організацію зрозумілого і ясного простору: прямокутна система вулиць, струнка гіподамова структура забудови вільних ділянок, розбивка міста на зручні квартали за професійною діяльністю, елементи благоустрою і виділення громадських композиційних центрів.

Різкі зміни в містобудуванні відбуваються в XIX–XX ст. у зв'язку з інтенсивним науково-технічним прогресом, стихійним зростанням міст і виникненням нових просторових форм для незвичайних, раніше невідомих видів життєдіяльності людини. Індустріальні та адміністративні центри, швидкісні магістралі, аеропорти, вокзали, розважальні та спортивні комплекси заповнюють міські території. Заради економічності, швидких темпів зведення об'єктів масової житлової забудови доводиться відмовлятися від історичної класики, естетичних традицій, гуманістичної спрямованості архітектури. Змінюються просторово-часові відносини, що проявляється в повторюваних у багатьох містах типових житлових забудовах, часом без урахування місцевого клімату й особливостей природних умов. Однак разом зі зростанням міст складнішими стають проблеми містобудування та дедалі важче знайти варіанти їх вирішення.

Актуальною є проблема взаємодії духовних цінностей, яка формує міське середовище. Необхідна якісна міська забудова, здатна вписатися в контекст людського фактора, тобто в соціально-психологічні, візуальні, поведінкові аспекти сприйняття просторових об'єктів. Вони мають бути впізнавані, прийняті як «свої», відповідати духу часу, бути естетично насиченими, щоб людина могла пишатися своїм будинком, районом, містом.

Головна особливість сучасного містобудування – зміна умов, в яких формується середовище життєдіяльності людей. Світ, в якому ми живемо, докорінно змінився і продовжує стрімко трансформуватися, а уявлення про цілі та пріоритети розвитку і формування міського середовища фокусується в філософському осмисленні. Загострилися протиріччя в розумінні основ містобудування: слідувати традиціям або йти інноваційним шляхом? Віддавати перевагу місцевим, національним або глобальним цінностям? Формувати міста одного стилю, але із впорядкованою забудовою або з еклектичною, але різноманітною? Створювати моноцентричні або поліцентричні населені пункти, «відкрите і доброзичливе» середовище або «безпечне та стабільне»?

Для сучасного етапу характерним є не стільки територіальне зростання міст і збільшення маси забудови, скільки постійне вдосконалення соціальної, виробничої, транспортної, інженерно-технічної інфраструктури. Розвивається особливий вид простору, доступний людині, – віртуальний, що включає інформаційне поле, культурні цінності та історичну пам'ять. Цільові орієнтири сучасного містобудування – гуманна і екологічна ідеологія з використанням технологічних інновацій, нових форм територіально-просторової організації.

Місто нині можна розглядати як твір мистецтва, в якому співіснують художні об'єкти, створені в різні часи. Активне живе місто не є закінченою художньою системою, в ньому завжди народжується щось нове, щось перебудовується, а щось руйнується [2, с. 8].

Архітектурний ансамбль – гармонійна єдність споруд у просторово організованому середовищі (площа, вулиця та ін.), яке відповідає певному ідейно-художньому змісту і композиційному задуму. Цей термін зазвичай застосовується стосовно невеликих містобудівних утворень (площею до кількох гектарів), які можна візуально сприймати як єдину об'ємно-просторову композицію.

Сучасна архітектура потребує нових підходів до міської забудови. Так, наприклад, в європейських країнах зароджується «еволюційна архітектура», початок якій поклав Дж. Фрейзер. Він вважає, що архітектурні форми мають відповідати самій природі і культурологічним концепціям суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мещеряков В.В. Містобудування як складова управління територіальним розвитком міста. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua>
2. Потаєв Г.А. Філософія градостроительства в постіндустріальную епоху. *Наука и инновации*. 2020. № 12(214). С. 4–9.

REFERENCES

1. Mesherakov V. Mistobuduvanna yak skladova upravlinna teritorialnum rozvitkom mista [Urban planning as a component of territorial development management of the city]. Electronic resource: <http://www.dy.nayka.com.ua>. [In Ukrainian].
2. Potaev G. (2020). Filosofiya gradostoitelstva v postindustrialuu epohu [Philosophy of urban planning in the post-industrial era]. Nauka I innovacii. № 12 (2014). P. 4–9 [In Russian].

Karanfilova Olena Volodumirivna

Candidate of Philosophical Sciences,
associate professor at the department of philosophy,
politology, psychology and law
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
4, Didrikhsona St., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5823-7006

Krasiuk Iryna Andriivna

Senior lecturer at the department of philosophy,
politology, psychology and law
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
4, Didrikhsona St., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-3348-1675

AESTHETICS OF URBAN PLANNING IN PHILOSOPHICAL THINKING

As you know, urban planning is the theory and practice of planning and building up cities, an area of architecture and construction article, comprehensively solving functional functional practical and essential tasks. The goals of modern urban planning are the creation of favorable conditions for the living of the population, the function of the production of objects -stva, science, culture, communal economy, as well as the form of peace and preservation not being eco-logically clean and esthetic of a thought-provoking urban environment.

In the 21st century, urban building science has transformed into a separate area of knowledge, which includes not only the technical, but also the humanitarian aspect. Philosophy here is that integration bridge that unites theory with practice. Today it is clear that “the main task of urban planning is to create a certain material environment in which the needs of people should be satisfied in the best possible way through the implementation of urban planning policy, which consists in the development of state standards, norms and rules related to planning, development and other use of the territory.

Urban planning as a theory and practice of planning and building cities covers a complex complex of socio-economic, environmental, aesthetic aspects of human life. In modern conditions, the urban environment is characterized by rapid temporary changes in space, as more and more residents seek to move into the sphere of established industrial production, education, and services.

The problem of interaction of spiritual values, which forms the urban environment, is becoming urgent today. There is a need for the qualities of urban development that can fit into the context of the human factor; i.e. in the socio-psychological, visual, behavioral aspects of the perception of spatial objects. They must be recognizable, accepted as “ours”, correspond to the spirit of the times, aesthetically rich, so that a person can be proud of his home, region, city. In modern architecture, there is a need for new approaches to urban development.

The current stage is characterized not so much by the territorial growth of cities and the increase in the mass of buildings, as by the saturation of the constantly improving social, industrial, transport, engineering and technical infrastructure. A special kind of space, accessible to a person, is developing - a virtual one, which includes an information field, cultural values and historical memory. The target guidelines of modern urban planning are a humane and ecological ideology using technological innovations, new forms of territorial-spatial organization.

Key words: city-building, architecture, aesthetic relish.